

Idala historia sammanställning

Idala i Dalskog

Idala i Dalskog var från början en handelsträdgård, senare pensionat.

Innan idala

Innan handelsträdgården grundades fanns i princip inget på platsen.

Pehr Sieurin hade odlat upp Idala, som tidigare var sank och oländig. I äldre tider bodde där en man, som kallades "Vallbrytar-Daniel" med sin familj. En vallbrytare var en som bröt upp ny mark för odling. Man fällde träden, drog upp stubbarna med en stubbrytare och sedan hackade man upp torven med en flåhacka.

Daniel Olsson var född i Rölanda 1823. Han hade fru och fem barn. Troligen bodde Daniel i en stuga som låg ungefär där Lilla Idala ligger idag, nuvarande adress Bergavägen 15, men nära vägen. Daniel med familj flyttar till Brålanda 1879.

Idala grundas

Pehr Sieurin, född 1836 i Göteborgs domkyrkoförsamling, grundade handelsträdgården. Pehrs fru Ida, född Melin 1837 i Göteborg, berättar i Bäckebooken om att familjen först bodde på Regineberg. Ida var släkt med ägarna av Baldersnäs som också ägde Regineberg så Pehr fick erbjudande om att arrendera egendomen.

Pehr arrenderar Regineberg 1864 – 1880.

Men i slutet av 1870-talet vill Baldersnäs bara arrendera ut gården år (antalet år har fallit bort i Bäckebooken) i taget, för de ville sälja den.

Pehr Sieurin flyttar redan 1880 från Regineberg till Örgryte i Göteborg och blir disponent på konstgödsselfabriken Ceres på Gårda i Göteborg, fabriken låg där Ellysepalatset ligger idag.

Men då hade Pehr Sieurin redan köpt en del av Idala.

1878 inköpte Pehr en del av Prästbol som blir början till Idala. 1880 köper Pehr också en del av Berga.

Troligen byggs det stora huset på Idala av Pehr Sieurin när han köpt egendomen, runt 1879. Det ska finnas en datummärkt inmurad bit räls i källartaket på huset.

Ida berättar i Bäckebooken att torv till bränsle togs upp, det var sankt och på Geologiska kartan från 1870 är området markerat som torvmosse.

Ida berättar också det fanns kalk i berget, det så kallade Kalkberget, och på 1880-talet såldes därav till Ceres-fabriken i Göteborg där Per var disponent. Det fanns också lera på Idala varav slogs sågspånstegel, som såldes till banan, till inre murar. En liten bostad sattes upp till tegelslagaren Johannes, berättar Ida. Det fanns två typer av sågspånstegel, bränt som blev en lättare typ av tegel för husbygge och obränt sågspånstegel. Jag tror att det var obränt i det här fallet. Nedanför Prästbol 1 fanns det åtminstone fram till 1960-talet två små dammar. Kanske var det där de hämtade leran.

Johannes hette Johannes Andersson, född 1839 i Bäcke. Han hade fru och tio barn.

Familjen flyttar 1893 till Högebo som arbetare.

Efter Johannes flyttar statkarlen Axel Stig in, född 1861 i Torp

Med hustru och fem barn. De flyttar år 1900 till Bäcke.

Ytterligare en statare följer efter, som flyttar 1903.

1890 köper Pehr en del av Halängen, ett skogsskifte vid Kåket.

Förutom skogsskiftet sträckte sig Idalas marker från skogen i söder och upp ungefär till väg 166 i norr, enligt Ida Sieurin gick de ända upp till gamle landsvägen. I öster sträckte de sig till den lilla vägen fram till järnvägen och i väster fram till och med den så kallade parken, den numera förvildade bokskogen.

Enligt Kroppefjällsboken hade handelsträdgården sin blomstringstid på 1890-talet. Järnvägsstationerna hade trädgårdar som var mönsteranläggningar och troligen sålde Idala mycket dit.

Det verkar vara Pehrs bror Carl, född 1820 i Göteborg, som sköter trädgårdsmästeriet på plats.

Pehrs yngre son Per Gambetta verkar ha skött handelsträdgården åt sin far ett par år i början på 1890-talet och köper den lite senare. I biografien berättas att Per Gambetta under denna tid var disponent för AB Bred Mosse Bäckefors och hade egen såg på Idala. På Idala föddes makarnas båda barn, Bertil och Märta.

Enligt Häradsekonomiska kartan från början av 1890-talet finns förutom stora Idala med trädgård på båda sidor av järnvägen, Lilla Idala, Trångberget och ett torp med nuvarande adress Prästbol 1.

Sonen Per Gambetta tar över

1894 köper Per Gambetta Idala av sina föräldrar. Då ingår alla delarna, både de i Prästbol, Berga och Halängen.

Pehr Gambetta Sieurin. föddes 1871 i Regineberg, Bäcke

Det finns en biografi på

<http://www.molins.nu/Disgen/000/0000/745.htm>

Ett litet sammandrag är att Per Gambetta gick i trädgårdslära innan han flyttade till Idala.

Han skötte sedan faderns handelsträdgårdar på Idala i Dalskog och ingick då äktenskap med Hildegard Lundbom från Rubbestad i Ödeborg socken. För övrigt syster till Hjalmar Lundbohm. Han var LKAB:s förste disponent i Kiruna och anses vara den som skapade staden Kiruna.

Per Gambetta flyttar till Idala som trädgårdselev 1890 men tar sedan över Idala. Hans farbror Carl flyttar bort 1892, den anställde trädgårdsmästaren flyttar 1893, Per Gambetta gifter sig 1894.

Per Gambetta har bokhållare, "fröken" och piga.

Också anställd på Idala är Carl Otto Gedda som är bokhållare och sedan arrendator, han flyttar 1905.

På ett gammalt vykort ser man tydligt en stor byggnad på ängen nedanför Prästbol 1, troligen är det ladugården som hörde till Idala.

Avstyckning

1902 styckas Trångberget av till Aron Alm, far till Paul Alm.

Per Gambetta säljer Idala

Per Gambetta och hans familj flyttar 1906.

I biografen ser man att Per Gambetta med familj därefter hade en ganska kringflackande tillvaro och till exempel bodde de en period i USA.

Samma år 1906 säljer Pehr Gambetta till Anders Johan Kjellberg Prästbol 1:6 o 1:11, Berga 1:5, och skogsskiftet Halängen 1:23, det vill säga hela Idala som Pehr Gambetta köpt av sina föräldrar.

Näste ägare är bonde

Anders Johan Kjellberg, Idala, har varit i Nordamerika 1901-1906 och antagligen skaffat kapital att köpa Idala. Han flyttar in 1906, och gifter sig 1908

Till skillnad från sin företrädare på Idala är han nog ingen högreståndsperson utan en vanlig bonde. Kjellberg driver jordbruket, enligt lokalundersökningen 1916 har han en arbetshäst, två unghästar, ett föl, fem kor, två får och 26 höns.

Villa Idala hyrs ut

Troligen bor Kjellberg i Lilla Idala, det styckas av först senare. Samtidigt hyr han ut "Villa Idala" till kreaturshandlaren Johan August Mattsson, född i Järbo 1851, hans fru Sofia, född i Dalskog 1851, och deras sju barn.

Frågan är om någon annan hyr stora Idala innan Mattssons, det finns ett glapp på några år.

Riktigt när familjen Mattsson bosätter sig på "Villa Idala" är oklart, men enligt en tidningsnotis de bor där 1913.

1926 är alla barnen sedan länge utflugna och Johan August och Sofia flyttar till Korsgården.

AJ Kjellberg säljer och flyttar

Anders Johan Kjellberg flyttar till Ör 1917.

Samma år, 1917, säljer han Idala till Frans Gustafsson 1917, Prästbol 1:6 o 1:11, Berga 1:5 och Halängen 1:23.

Avstyckningar och försäljningar

Sedan blir det lite mer rotation på avstyckningar och försäljningar.

1923 styckar Frans Gustafsson och hans hustru av Lilla Idala (Lill-Adels) Prästbol 1:23 från 1:11 och säljer till Johan Andersson och hans hustru Hanna Andersson, Bergavägen 15..

1927 säljer Frans Gustafsson Idala till Carl Johan Andersson.

1933 styckar CJ Andersson av Prästbol 1:23 från 1:11, KV Russberg köper. Troligen var det Helge Jonssons, Bergavägen 11.

CJ Andersson säljer 1935 Prästbol 1:6 o 1:11, (samt Halängen 1:23) till Edvin Carlsson

På samma sida står en rad avstyckningar

Från 1:11 utbrutit 1:46 – Emils, Bergavägen 13

Från 1:6 utbrutit 1:48 köpt av Henrik Larsson 1936, Helge o Gunnars, Prästbol 1

Från 1:6 utbrutit 1:52, tomt som ligger omedelbart öster om huset Idala.

Den ägdes av Artur Johansson 1941.

Frågan är vad händer på Idala mellan 1926 när J.A. Mattsson flyttar ut och 1936 när huset säljs till Alma Maria Olsson?

Är det privatbostad, eller har pensionatet redan startats?

Stora Idala blir pensionat

1936 styckas huset Idala av, det vill säga Berga 1:13 bildas. Enligt en tidningsannons är pensionatet igång 1938.

Köpare är Alma Maria Olsson. Jag har inte hittat henne i någon folkbokföring.

Kan hon driva pensionat på Idala? Och när startade hon det i så fall?

1937 säljer Edvin Carlsson skogsskiftet Halängen 1:23 till Albin Ek som 1940 säljer avstyckningen 1:29 till advokaten Artur Johansson. Måste vara Kåket, kanske fanns huset kvar då.

Advokaten Artur Johansson äger 1941 Berga 1:13 som är tomten till stora huset på Idala. Han äger också Prästbol 1:52 och Berga 1.18.

När köper han det och när säljer han?

Idag bildar Prästbol 1:56 och Berga 1:18 en fyrkant på andra sidan vägen.

Hör de fortfarande till Idala?

Pensionatet drivs då av Artur Johansson mor Anna Johansson, född 1872. Hon flyttar till Dalskog 1937.

Gamla fru Johansson som vi i vår familj kallade henne, drev det kanske från början, eller hade hon kanske en föregångare, det finns ett tidsglapp mellan 1929-1936 där det mycket väl kan ha varit pensionat. Hon var sedan 1920 änka efter ångbåtsbefälhavare Johan August Johansson, född 1864. De var från Kila i Värmland och hade sonen, eo hovrättsassessor Arthur Johansson, i Dalskog kallad "Advokaten" eller "Klotjohan". Han var alkoholiserad och dog 1946.

Det var ett ståtligt pensionat med en fin trädgårdsanläggning, det kan man se på gamla vykort, Herrgårdspensionat kallades det.

Min mamma, Olles fru Ingeborg, hjälpte som ung flicka till på pensionatet. Det var troligen hennes första arbete så borde det ha varit i början av andra halvan av 30-talet, kanske 1936.

Resten av Idala är ett jordbruk

1944 brukar Einar Harling hela Idala, Berga 1:5, Prästbol 1:6 och 1:11 och Halängen 1.23.

Hur mycket han äger och hur mycket han arrenderar framgår inte.

Dessutom brukar han Berga 1:14, markstycket som idrottsföreningen ägde bredvid Paul Alms, tomten Prästbol 1:52 som ska ha ägts av Arthur Johansson. Vidare Emils tomt Prästbol 1:46, samt torpen Högebo, Prästekasa och Stockholm under Blekan.

Einar Harling köpte, oklart när, Berga 1:5 som ligger väster om Idala-huset. Han byggde det lilla huset som ligger alldeles vid järnvägen och där bodde han med frun Ellen och fem barn. Utefter vägen låg en ladugård som var i drift på 1960-talet men som så småningom långsamt rasade samman.

Pensionatet drivs vidare

Någon gång under 1940-talet tog Gunnar Persson, född 1897 i Falköping, från Göteborg, över pensionatet och drev det vidare.

Enligt hans dotter Ulla Gunnarsson, född 1932, som jag talat med per telefon, flyttade de till Idala 1943. Gunnar var duktig på att laga mat, berättar hon. Då var pensionatet i full gång och hade förutom pensionatsgäster också tillställningar som 50-årskalas och föreningsstämmor.

Min pappa Olle kom väl ihåg Gunnar Persson, när han och mamma gifte sig 1948 hade de kalaset på Idala och det var Gunnar Persson som hade pensionatet då.

Även sådana som inte bodde på pensionatet åt där. Ulla kommer ihåg stamkunder som kom och åt varje dag, Lisa i kiosken (hon arbetade i Lantz kiosk), också kallad Lisa på Stommen (hon växte upp på soldattorpet nära Idala), och Kalle på Kullen, som då förestod konsumbutiken.

Huvudsakligen bageri

I slutet på 1940-talet tog en man över som enligt pappa i huvudsak drev bageri där, men pappa tror att han även i mindre utsträckning drev pensionat. Affären i Dalskog sålde hans bröd. Det var nog han som gjorde Idalaskorporna.

Torsten Lindblom har berättat att de brukade dansa på Idala runt 1950.

Lars Claesson har berättat på Facebook.

"Där spelade jag pingis i början på 50-talet. En familj Andreasson med barnen Leif o Berit hade servering och bageri."

Han hette Sven Gustaf Rune Andreasson, född 1919. Titel/Yrke Pensionatsinnehavare

Är det någon som vet vad han kallades i förnamn, och hur länge han drev verksamheten?

AMS-förläggning

Den verksamheten tycks ha ebbat ut och den sista organiserade verksamheten på Idala var AMS-förläggning med vägen mot Bäckefors byggdes, den var klar 1962.

AMS-arbetarna var alkoholister och på förläggningen fanns bland annat kurator och kocka.

Efter det stod Idala i huvudsak tomt, även om kanske delar hyrdes ut under perioder. Jag kommer ihåg att Maj Harling bodde i en utbyggnad mot vägen, den har nu rasat in.

Runt 1970 köpte fru Storme från Göteborg Idala,

Gerd Ingrid Storme, född 1924, bosatt i Västra Frölunda, hade varit sommargäst i Gunnersbyn i Dalskog några år. Hon hade hundar och det sägs att hon drev någon slags kennel på Idala några år på 70-talet. Troligen var det bara på somrarna hon bodde där.

Därefter stod Idala tomt och förföll i många år.

Fru Storme sålde Idala 2011.

Sedan dess har Idala varit under renovering.

Hurra för renoverarna!

Per-Olof Eliasson